

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
Спеціальність 035 «Філологія»
**Спеціалізація 035.4 «Германські мови та літератури (переклад
включно)»**

Навчальні стратегії учня в процесі вивчення іноземної мови

Допущено до захисту «__» _____ 20 р.

Зав. каф. германської філології ____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконав:
студ. групи ПР-64
Трипольський
Михайло Леонідович

Науковий керівник:
канд філол. наук, доц.
Жулавська Ольга
Олександрівна

Суми 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	5
1.1 Поняття навчальних стратегій	5
1.2 Формування стратегій вивчення іноземної мови	9
РОЗДІЛ 2 ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	14
2.1 Аналіз стратегій автономії при вивченні іноземної мови	14
2.2 Навчальні стратегії які сприяють вивченню іноземної мови	17
ВИСНОВКИ.....	23
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	25
ДОДАТКИ.....	28

ВСТУП

На сьогоднішній день очевидна необхідність перегляду підходів до підготовки кваліфікованих фахівців. У сучасних вузах процес навчання мовам організований максимально інтенсивно та він є професійно-орієнтованим.

Специфіка самого предмету, що вивчається студентами, також формує і особливості методу викладання. Специфіка предмету «Іноземна мова» полягає в тому, що провідним компонентом змісту навчання іноземної мови є способи діяльності: навчання різним видам мовленнєвої діяльності – говоріння, аудіювання, читання, письма. Саме тому кожен студент для успішного результату навчання повинен практикуватися по всіх чотирьох вищенаведених видах діяльності. Очевидно, що настільки складним навчальним процесом необхідно керувати і запропонувати достатні для досягнення поставлених цілей методи.

У даний час, у центрі уваги опиняються як викладач, так і студент, а також особливості їх взаємодії. Загальні антропоцентричні, гуманістичні зрушення в соціології, психології, лінгвістиці та педагогіці призводять до посилення уваги до особистих і загальних особливостей студента як об'єкта навчання, так і суб'єкта самого навчального процесу.

Стратегії вивчення мови досить широко осмислені. Саме існуючі навчальні стратегії дозволяють застосувати особистісний підхід і індивідуалізувати процес навчання в сучасних умовах.

Тож, тема нашої бакалаврської роботи «Навчальні стратегії учня в процесі вивчення іноземної мови» є актуальною.

Розробкою стратегій при вивченні іноземної мови займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Арванітопуло Е. Г., Білоніжко Н. Є., Борщовецька В. Д., Гальскова Н. Д., Ніколаєва С. Ю., Олійник Т. О., Benson P., Gardner D. та ін.

Метою даної бакалаврської роботи є використання навчальних стратегій в процесі вивчення іноземної мови.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

1. Розглянути поняття навчальних стратегій.
2. Описати формування стратегій вивчення іноземної мови.
3. Проаналізувати стратегії автономії при вивченні іноземної мови.
4. Охарактеризувати навчальні стратегії які сприяють вивченню іноземної мови.

Об'єктом дослідження є формування стратегій вивчення іноземної мови.

Предмет дослідження є особливості використання навчальних стратегій в процесі вивчення іноземної мови.

Методи дослідження. У ході дослідження були використані такі методи: аналіз і узагальнення наукової педагогічної, психологічної, лінгвістичної та методичної літератури; експериментальне навчання студентів.

Теоретична значущість полягає у систематизації теоретичних передумов формування стратегій вивчення іноземної мови.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати можуть бути використані в розробці лекційних та практичних курсів з англійської мови, методики викладання іноземних мов.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

1.1 Поняття навчальних стратегій

Сучасне освітнє гасло «навчання протягом всього життя» інтегрувалося і у методику навчання іноземних мов, що обумовлено швидкоплинною ситуацією у світі: у наш час, коли все більша кількість інформації має бути перероблена в найкоротші терміни, стає очевидним необхідність швидко вчитися. Нові технічні засоби і індивідуальна переробка інформації у навчальному процесі відіграють при цьому важливу роль.

Різні мови щорічно поповнюються тисячами нових одиниць, і навіть люди, які володіють іноземною мовою досконало, повинні продовжувати навчання. Засвоювати нову інформацію, коригувати наявну, здобувати нові навички та уміння – все це можливо за наявності відповідної навчальної компетенції.

Новим вимогам відповідає когнітивний підхід, який базується на принципах когнітивної психології, де особистість відіграє активну роль. Виділені і розроблені в когнітивістиці поняття «когнітивний стиль» і «когнітивні стратегії» вже широко поширені в методиці навчання іноземних мов. Однак незавершеність стильового підходу в психології і відсутність єдиного розуміння стратегій дають ґрунт для виникнення численних трактувань цих понять. Звідси виникає суперечлива термінологія при перекладі зарубіжних джерел.

Стратегії можуть бути позначені як (ментальний) план дії, метою якого є самостійне вивчення / засвоєння чогось [20, с. 54]. Також досить узагальнено, але вже конкретніше в плані області впливу стратегії позначаються як способи, якими учень управляє і контролює побудову, збереження і застосування інформації [3, с. 13].

Значний інтерес для визначення поняття «стратегія» представляють критерії А. Венден [24, с. 7] і Р. Оксфорд [23, с. 9]. Перші шість характеристик містяться в обох дослідженнях:

1. Проблемна орієнтованість. Навчальні стратегії служать інструментами подолання труднощів і певних навчальних завдань.

2. Специфічність. Навчальні стратегії – це специфічні дії, що застосовуються студентами для стимулювання навчального процесу.

3. Прямий чи непрямий вплив. Засвоюваний матеріал прямо включається в стратегію, інші стратегії підтримують навчання лише опосередковано.

4. Варійована спостережуваність. Навчальні стратегії не завжди можна спостерігати: з одного боку вони невидимі і нечутні (як стратегії пам'яті, наприклад), а з іншого боку вони можуть бути застосовані у природній ситуації комунікації поза навчальною аудиторією.

5. Різна ступінь усвідомленості. Як і інші здібності, стратегії автоматизуються у вправі.

6. Можливість вивчення. Шляхом тренування і свідомого сприйняття навчальні стратегії можуть бути вивчені, змінені, відхилені.

До перелічених Р. Оксфорд додає ще шість [23, с. 11]:

1. Опора в навчанні. Навчальні стратегії допомагають досягти комунікативної компетенції, сприяють успішному подоланню автентичних комунікативних ситуацій.

2. Зростаюча автономність. Із застосуванням навчальних стратегій студенти приймають активну керуючу роль у навчанні.

3. Зміна ролі вчителя / викладача. Він стає помічником, консультантом, координатором і діагностом. Поряд зі здійснюваною ним навчальною діяльністю, учитель допомагає засвоювати стратегії.

4. Багатомірність. Навчальні стратегії не обмежені тільки когнітивною поведінкою, вони охоплюють також метакогнітивні, соціальні та емоційні способи дій.

5. Гнучкість. Студенти застосовують навчальні стратегії досить гнучко, непередбачуваним чином і в непередбачуваній послідовності.

6. Мультифакторний вплив. На вибір навчальних стратегій впливає безліч факторів: ступінь усвідомленості, етап навчання, постановка завдання, вік, мотивація і т.д.

Зауважимо, що навчальні стратегії служать для полегшення, прискорення і оптимізації процесу навчання. Студенти отримують незалежність і можливість самостійного планування навчання. Тим самим полегшується індивідуальна робота з новою інформацією та автономне управління навчальним процесом. Від правильного застосування навчальних стратегій залежить мотивація і емоційний стан, так як і способи вибору і організації нового знання, інтеграції його в існуюче.

Звернемося до термінології. Виділяють навчальні стратегії та стратегії наučіння, що викликано прагненням розрізнити такі області застосування стратегічної дії, як трансформація знання за допомогою вчення і використання знання [4, с. 9]. Якщо слідувати даному розмежуванню, то термін «навчальна стратегія» позначає виключно те, що впливає на процес навчання, в той час як те, що стоїть вище поняття «стратегії наučіння» відноситься до всіх застосовуваних стратегій (навчальних, комунікативних і т.д.).

Стратегії наučіння, таким чином, охоплюють, поряд з навчальними, і стратегії застосування мови. Останні особливо впливають на процес оволодіння мовою в продуктивних і рецептивних видах діяльності.

У дослідженнях даного питання, поряд з терміном «стратегія», виникають його синоніми «навчальний прийом», «навчальний навик», «навчальна техніка».

Дж. О'Маллей і А. Чемот розрізняють стратегію і навик. Зовнішні дії вони називають навчальними навичками (study skills). Їм вони протиставляють «навчальні стратегії» як неспостережувані ментальні процеси, проте, не завжди дотримуючись даного розмежування [21, с. 56].

Г. Циммерман пропонує розмежування ментальних і зовнішніх дій, що базується на різниці функцій і цілей [25, с. 95]. Він наголошує на необхідності співвіднести термін «стратегія» з внутрішніми процесами планування і переробки інформації, а для «зовнішніх», таких як «подивитися в словнику», «вивчити напам'ять», «використовувати картки», вживати термін «прийоми».

Розмежування понять говорить про усвідомлення того, що обидва процеси є принципово різними етапами стратегічної дії. Причому стратегія позначається як високо організований процес [7, с. 28].

У навчальній ситуації досить непросто розмежувати стратегії і прийоми або чітко визначити, де закінчуються стратегії і починаються прийоми. Можна виходити з того, що навчальні стратегії не завжди залишаються на ментальному рівні, перетікаючи у виконуючу ланку, так що стратегічний план перетворюється в конкретно спостережувану дію.

Дане протиріччя, на наш погляд, згладжується у Р. Гротьян [17, с. 33]. Він пропонує в понятті «стратегія» виділити три рівня:

1. Рівень спостережуваної поведінки і дії. Сюди він відносить явні стратегії або прийоми (manifeste Strategien oder Techniken).

2. Рівень безпосередньо когнітивних процесів, які не спостерігаються. Це рівень ментальних, або когнітивних, стратегій (Mentale Strategien).

3. Рівень ментальних репрезентацій в пам'яті. Це рівень стратегічного знання (Strategiewissen).

Зауважимо, що використання навчальних стратегій залежить від багатьох факторів, в тому числі і від навчального, або когнітивного, стилю. Поняття «навчальний стиль» і «когнітивний стиль» вживаються у спеціальній літературі не стабільно і не досить чітко.

Наприклад, деякі автори вважають «навчальний стиль» підлеглим поняттям по відношенню до поняття «когнітивний стиль», інші дотримуються протилежної думки. Обидва терміни, проте, розглядаються в тісному понятійному зв'язку з такими характеристиками особистості, як

«екстраверсія та інтроверсія», досліджуваними категорією «навчальний стиль» [22, с. 4]. Інші вчені вказують на те, що читач, який бажає ознайомитися з оглядом літератури по навчальним стилям, сам повинен володіти високим ступенем толерантності [3, с. 14].

Тож, аналіз сучасних публікацій показує, що в теорії освіти активізується осмислення навчальних стратегій. Поява широкого спектру стратегічних проектів вказує на наявність в суспільстві і в системі освіти соціального замовлення на розробку важливих довгострокових цілей освіти. Сучасні публікації підтверджують наявність методологічного розвитку особистісно-орієнтованого підходу в освіті в умовах інформаційного науково-технічного товариства і зародження на його основі нових концептуальних підходів.

1.2 Формування стратегій вивчення іноземної мови

Навчання іноземної мови є багатограним процесом, залежним як від викладача, його компетенції, досвіду і харизми, так і від того, хто навчається, його мотивації, здатності сприйняття матеріалу.

Історія розвитку принципів навчання демонструє різні підходи, що залежать від метакогнітивних установок суспільства. Так, одним з попередників особистісно-орієнтованого підходу був авторитарний, сучасні ж методисти та викладачі іноземної мови підтверджують головну роль студента, не применшуючи важливості викладача. Поряд з різноманітними підходами до навчання виділяють стратегії навчання іноземної мови, спрямовані на підвищення ефективності навчання.

Метакогнітивні стратегії не розділяють навчання на окремі аспекти, тоді як афективні стратегії покликані управляти атмосферою навчання і створювати позитивний фон для попередження виникнення мовного бар'єру. Соціальні стратегії спрямовані на встановлення контакту з усіма учасниками процесу навчання [6, с. 21]. Оскільки комунікація є кінцевою метою навчання

іноземної мови і основною компетенцією того, хто навчається, то виникає потреба в створенні необхідної обстановки для спілкування в ході занять.

Соціальні стратегії у сукупності з афективними представляються ключовим фактором для створення повноцінної продуктивної обстановки вивчення іноземної мови. Я. К. Конрад наводить три основні групи соціально-афективних стратегій: «Став питання», «Дій спільно» і «Думай позитивно» [9, с. 61].

Перша група стратегій має на меті формування активної комунікативної спрямованості заняття. Два з чотирьох аспектів оволодіння іноземною мовою – читання та аудіювання – мають на увазі рецептивний характер завдань. Студенти сприймають інформацію шляхом читання різних текстів чи на слух, виконуючи вправи, метою яких є різнобічна перевірка розуміння інформації. Незважаючи на те, що ці аспекти є основними у оволодінні мовою, вони не дають повноцінного знання іноземної мови, оскільки саме комунікація є ключовою метою вивчення мови. Читання і аудіювання створюють саме той фундамент інформації для реципієнта, який допоможе при розумінні отриманої інформації адекватно на неї реагувати, тобто брати участь у комунікації, письмовій або усній [10, с. 83]. Тому без стратегій першої групи неможливо досягти ефективної взаємодії між співрозмовниками на іноземній мові.

Найбільш поширеними соціальними формами роботи на занятті у рамках цієї групи стратегій є робота в групах і парах [2, с. 7]. Тим самим виявляється тісний взаємозв'язок стратегій першої та другої групи, але в першій робиться наголос на мовленнєвій підготовці, тоді як друга орієнтована на створення сприятливого психологічного середовища для соціальних форм роботи на заняттях. Базисною підготовчою формою роботи в рамках першої групи стратегій є індивідуальна робота, в ході якої кожен студент прагне створити свою базу знання мови, яка підлягає подальшому розвитку і вдосконаленню при використанні інших форм роботи.

Вправи, які застосовуються для створення і вдосконалення базових умінь і навичок, зазвичай є репродуктивними і в міру ускладнення – репродуктивно-продуктивними. Для коректного надання та пояснення нової інформації може широко застосовуватися метод фронтальної роботи, але навіть при використанні цього методу бажано організувати повсякденне і побутове спілкування на занятті на мові, що вивчається, особливо в мономовних групах. Тим самим з самого початку студенти вчаться ставити питання і адекватно реагувати на них, що справляє позитивний вплив на нівелювання мовного бар'єру.

Друга група стратегій спрямована на створення сприятливого середовища для таких соціальних форм роботи, як партнерська і групова. Уміння знаходити контакт з іншими людьми в будь-якій ситуації необхідно для повноцінної участі в житті суспільства, незалежно від мови – рідної або іноземної. Але ця навичка вимагає ретельного формування та цілеспрямованого тренування [10, с. 85].

У ситуації з іноземною мовою тренування комунікативного досвіду ускладнюється як самою мовою, так і загальною підготовкою учасників. Людині властиво випробовувати дискомфорт при використанні нової для неї навички, який посилюється внаслідок присутності на занятті інших студентів, часто малознайомих. Психологи кажуть у таких випадках про необхідність формування команди, не просто групи як здебільшого хаотичного зібрання індивідів, а повноцінної команди, тобто людей, здатних працювати разом, розподіляючи навантаження і відповідальність за його виконання серед усіх членів команди [9, с. 69].

Викладач іноземної мови є в більшій мірі психологом, ніж викладач іншої дисципліни, тому що саме його завданням є побудувати роботу на занятті так, щоб студенти відчували себе командою, пов'язаною загальними цілями і завданнями, щоб страх зробити помилку в присутності інших людей не виникав із самого початку.

У цьому аспекті соціальні стратегії другої групи тісно пов'язані з третьою групою, яка має на увазі створення комфортної і затишної атмосфери спілкування на занятті. Р. Оксфорд [23, с. 65] називає цю групу «емпатія до інших» і виділяє в ній дві основні стратегії: емпатія по відношенню до партнерів по мовним заняттям і до носіїв мови. У мовних школах, що знаходяться в країні мови, що вивчається, викладачі часто не бачать різниці в емпатії до партнера по заняттях і до носія мови, оскільки ведуть заняття завжди носії мови, які сприймаються як джерело знань і консультанти. Але тим не менш відмінності є, і якщо емпатія до партнера є наслідком функціонування стратегій попередніх груп, то емпатія до носіїв мови, самої мови, країни досліджуваної мови розвивається завдяки країнознавству.

Прості теми, як наприклад: «*Food*», «*Education*», «*Profession*», «*Shopping*» і т.д. на заняттях іноземної мови знайомлять студентів з повсякденною дійсністю інших країн. Таким чином, лінгвокраїнознавча інформація подається імпліцитно або іманентно [14, с. 36], основний акцент робиться на нову лексику і граматику. Ці знання включають в себе і вказівки поза мовної поведінки, наприклад правила привітання та звернення до співрозмовника виходячи з конкретної ситуації. Порівнюючи своє повсякденне життя з життям носіїв мови, що вивчається, знаходячи відмінності і збіги, студенти психологічно легше сприймають досліджувану мову і його носіїв.

Така подача інформації, на думку Ю. Кветца, володіє і конкретними недоліками, наприклад надмірною виразністю [19, с. 77], відмінності від власних реалій і цінностей в цьому випадку часто сприймаються негативно. Тим самим це створює передумови для формування стереотипів, які підсвідомо переносяться зі змодельованих навчальних ситуацій на всіх представників культури, що вивчається. Щоб уникнути подібного, країнознавство включається в заняття, загострюючи увагу в першу чергу на

досліджуваному соціокультурному середовищі, з підтвердженням або наочними прикладами з розділів словотворення, лексики або граматики.

Таким чином, на занятті іноземної мови, пропонуючи студентам текст повсякденної тематики, можливо реалізувати практично всі метакогнітивні стратегії, не поділяючи конкретне заняття на окремі аспекти, цілеспрямовано керуючи атмосферою навчання, створюючи позитивний фон, попереджаючи виникнення мовного бар'єру або знижуючи його. Для стимулювання комунікації як закономірного підсумку навчання іноземної мови має бути створена сприятлива обстановка, необхідна для спілкування.

РОЗДІЛ 2

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

2.1 Аналіз стратегій автономії при вивченні іноземної мови

У даний час у навчанні іноземних мов домінують особистісно-діяльнісний, комунікативно-когнітивний і соціокультурний підходи. У рамках даних підходів мова розглядається як інструмент спілкування, з одного боку, і інструмент пізнання, з іншого. Навчання спрямоване на розвиток особистості студента як активного суб'єкта навчальної діяльності, підготовки його до безперервного процесу освіти і самовдосконалення протягом усього життя. У контексті сучасних підходів до навчання іноземних мов у вузі розвиток автономії студента у навчанні розглядається як один з найважливіших принципів навчання і у вітчизняній, і в зарубіжній лінгводидактиці.

В останні десятиліття роль студента як активного суб'єкта в ході свого навчання стала одним з основних напрямків лінгводидактики. Ключовим поняттям у визначенні цієї ролі стало поняття «автономія студента».

У психології та педагогіці автономність розглядається як індивідуальна позиція людини, яка характеризується самостійністю і незалежністю у виборі мотивів, цілей, стилю поведінки і т.д. Потреба в автономії включена в механізм становлення особистості – індивідуалізації, що передбачає формування людини як самостійної, мислячої і відповідальної суспільної істоти.

Зауважимо, що автономія є здатністю критично міркувати про свої власні вподобання, побажання, устремління, уміння з ними жити або намагатися їх змінити в залежності від уподобань чи цінностей вищого характеру [16, с. 94]. Таким чином, автономія – це здатність діяти і мислити відповідно до критеріїв, властивим різним областям людської діяльності. Ця

здатність може бути також застосовна у всіх видах навчання людини, в тому числі і в тих, що відносяться до утворення, і які виникають протягом усього життя.

Очевидно, що в рамках навчання, автономію можна розглядати не тільки як здатність, яку студенти будуть мати в більшій чи меншій мірі з народження в залежності від індивідуальних особливостей кожного, але як і мета, яку потрібно досягти.

Крім того, автономія визначається як здатність самому керувати своїм навчанням. Щоб володіти цією здатністю, студент повинен взяти на себе якусь частину відповідальності за свою освіту. Ця відповідальність ні в якому разі не виключає присутності студента на занятті, в групі або спільній роботі з викладачем. Саме на занятті для вироблення відповідальності створюється сприятлива атмосфера, і від цього результати уроку будуть більш продуктивними [7, с. 31].

Звідси випливає думка ряду дослідників про перегляд традиційних ролей викладача і студента в навчальному процесі. Як правило, на традиційному занятті інформація, якої потребують студенти, щоб впоратися із завданням, спочатку є знаннями викладача; діяльність на уроці обмежується проходженням інструкцій, пропонованих викладачем; оцінка різних видів діяльності на уроці дається тільки викладачем. Що стосується нової ролі викладача, то одна з її головних функцій полягає в тому, щоб стати посередником в делегуванні інформації, передати контроль і спостереження за процесом навчання самим студентам, таким чином посиливши активні та інтерактивні компоненти [11, с. 9].

У рамках автономного вивчення іноземної мови існує три основні методи, що підвищують активність і самостійність студентів. Це такі методи, як:

— метод проблемного викладу, який трактується як формулювання викладачем на занятті пізнавального завдання безпосередньо перед викладом

матеріалу для того, щоб розкрити систему доказів, порівняти різні точки зору і підходи, показуючи спосіб вирішення поставленого завдання.

Наведемо приклад завдання:

You are talking to your friend. He does not go in for sport eat a lot of fast food and persuades you that sport is not an important part of our life. Express your idea on this problem.;

— частково-пошуковий (евристичний) метод, який полягає в організації активного пошуку рішення висунутих викладачем (або самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом викладача, або на основі евристичних програм і вказівок.

Наведемо приклад завдання:

Have not you ever thought about a career of a journalist? What are the positive and negative aspects of a career of a journalist?;

— дослідницький метод, який передбачає, що студенти після постановки ряду проблем і завдань, короткого усного або письмового інструктажу самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження і вимірювання, виконують інші дії пошукового характеру [9, с. 75].

Наведемо приклад завдання:

Imagine the situation, that you are going to take part in competition "Healthy Lifestyle". You should find information about vitamins, healthy food, sport etc. to make our life healthier.

Застосовуючи ці методи на уроці, викладач розвиває у студента такі якості, як ініціативність, творчий пошук, підвищення інтересу до пізнання і гнучкість мислення, здогадку.

Таким чином, викладачу необхідно не просто передавати знання, але вчити студентів їх добувати, тобто вчити їх самостійно вчитися, тому що метою навчання іноземної мови визнається розвиток у студентів умінь вчитися найефективнішими способами, умінь управляти, організовувати своє навчання і самостійно оцінювати результати своєї праці.

З метою передачі студенту контролю і відповідальності за своє навчання було створено Європейське портфоліо в області навчання / вивчення мов. Портфоліо є допоміжним засобом, який сприяє не тільки зовнішній оцінці знань, але також підвищенню рівня самооцінки і самопізнання студентів, аналізу результатів досягнутих студентами в різних видах мовленнєвої діяльності, які раніше завжди здійснював викладач [8, с. 18]. Отже, на сьогоднішній день ефективний студент – це не той, хто бездоганно виконує всі розпорядження викладача, а той, який вміє організувати своє навчання.

Для навчання прийомам самооцінки і самоконтролю необхідна постійна тренувальна робота, побудована на функціонуванні опосередкованого самоконтролю. Такого роду самоконтроль діє при опорі студентів на ключі, схеми, таблиці, зразки виконання завдань, питання для самоперевірки. Значне місце на заняттях повинна займати власне самостійна діяльність студентів, що передбачає різну ступінь педагогічного керівництва. Можна виділити наступні форми самостійної роботи в класі: індивідуальна діяльність, групова (парна), колективна, індивідуально-парна діяльність, поєднана з індивідуальною роботою викладача.

Таким чином, автономія призводить до зміни стилю спілкування і поведінки як студентів, так і викладачів. На заняттях створюється клімат співробітництва, підтримки та взаємодопомоги. Самостійна робота студентів у придбанні знань і відомостей з використанням іноземної мови сприяє розвитку інформаційної культури, створює передумови для успішної самостійної пізнавальної діяльності після закінчення навчання.

2.2 Навчальні стратегії які сприяють вивченню іноземної мови

У цьому пункті будуть розглянуті навчальні стратегії та засоби розвитку навчальної автономії які сприяють вивченню іноземної мови.

Перш за все слід виділити стратегії (навчальні, комунікативні), які допомагають сприймати новий досвід, аналізувати, узагальнювати; запам'ятовувати; адекватно діяти у навчальних ситуаціях. Проаналізуємо головні характеристики цих стратегій і розкриємо їх потенціал для розвитку студентів. Навчальна стратегія – це організована, цілеспрямована і регульована послідовність визначених дій, які виконують студенти під час навчальної діяльності, для того щоб навчання стало легшим, більш швидким та ефективним. Комунікативні стратегії – це усвідомлена лінія комунікативної поведінки у конкретній ситуації спілкування, яка використовується для забезпечення спілкування з іншими людьми та подолання труднощів, викликаних недостатністю мовного і соціального досвіду спілкування іноземною мовою [12, с. 6].

Одним із основних засобів розвитку автономії у навчанні є мовний портфель. Мовний портфель – це пакет матеріалів з даними про результати вивчення іноземної мови і особистий досвід використання студентом іноземної мови [8, с. 21].

Найперспективнішим для запровадження є мовний портфель як засіб автономного вивчення іноземної мови, оскільки саме він забезпечує студентів засобами визначення рівня володіння іноземною мовою на певний відрізок часу, рефлексії, самоконтролю, планування процесу власного навчання, інструкціями, рекомендаціями і пам'ятками для набуття іншомовних умінь.

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти пропонують три обов'язкових компоненти мовного портфелю: мовний паспорт; мовна біографія; мовне досє [5, с. 15].

Така структура дозволяє відобразити актуальний рівень володіння іноземною мовою власником портфеля, зібрати найціннішу інформацію про його мовленнєві компетенції, тобто залучити його до організації навчального процесу, підвищити рівень відповідальності за свою роботу та її результати, активізувати прагнення до творчої праці по самовдосконаленню [13].

Отже, мовний портфель розроблено з метою: стимулювати вивчення людиною іноземної мови згідно з будь-яким загально рекомендованим рівнем упродовж життя людини; зробити процес вивчення мови більш прозорим та ясним; формувати навчально-стратегічну компетентність студента, що дозволяє йому аналізувати й усвідомлювати власний шлях навчання, а також впливати на нього; формувати інноваційну особистість студента, розвивати вміння конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі; ставити перед собою завдання й поетапно розв'язувати їх; створювати мотивацію навчальної діяльності; розвивати пізнавальні організаційні навички, творчі здібності студентів; розвивати навчальну автономію.

Зауважимо, що під час навчання потрібно активно використовувати мовний портфель, адже упровадження такої форми діяльності, як європейський мовний портфель, означає вихід на новий рівень самосвідомості студента, де він вибирає, контролює процес навчання, роблячи його безперервним і сталим. Впровадження мовного портфелю показало студентам наглядно їх сформований рівень умінь та навичок англійської мови та стало стимулом для подальшого удосконалення мови.

Ще одним засобом розвитку навчальної автономії є метод проектів. У сучасній практиці навчання іноземних мов метод проектів вважається одним із найефективніших шляхів організації самостійної роботи студентів. Особливість проектної методики навчання іноземних мов полягає в тому, що студенти вивчають іноземну мову під час виконання проблемно-пошукових завдань, які вони отримують згідно зі своїми інтересами, здібностями та рівнем володіння мовою. Ці завдання орієнтовані на досягнення певного особистісно-значущого для студентів результату.

Виконання всіх завдань передбачає усне і писемне спілкування іноземною мовою з метою одержання певної інформації (інтерв'ю, листування, опрацювання літератури та ін.), яке набуває рис реальної комунікації завдяки інтегрованому використанню студентами знань з інших

предметів. Важливими вимогами до виконання завдань є креативність, новизна ідей, цікаві винаходи та вміння презентувати [1, с. 11].

Вибір тематики проектів в різних ситуаціях може бути різним. В одних випадках викладачі визначають тематику з врахуванням навчальної ситуації зі свого предмету, професійних інтересів, інтересів і здібностей студентів. В інших випадках тематика проектів, особливо яка призначена для позаурочної діяльності, може бути запропонована самими студентами, які орієнтуються на власні інтереси. Результати виконаних проектів повинні бути матеріальними, тобто оформлені певним чином (відеофільм, альбом, комп'ютерна газета тощо) [18, с. 81].

Проектна технологія допомагає вирішити важливі практичні та освітні завдання, підвищити зацікавленість студентів під час вивчення іноземної мови, розвивати творчі здібності та вміння отримувати знання не лише з підручника, але й з навколишнього середовища, працювати з автентичним матеріалом, виховувати відповідальність за себе та за роботу всієї групи.

Наведемо приклади проектів:

“My Future Business”, “Smart Houses”, “How Can I Use My Mobile Phone to Earn Money” та ін.

Крім того, нами був розроблений план-конспект уроку з елементом створення проекту (Додаток А).

До засобів розвитку навчальної автономії відносяться прийоми запам'ятовування, які Н. Ф. Бориско називає прийомами мнемотехніки, а Є. Г. Азимов та А. М. Щукін вводять термін прийоми мнемоніки [9, с. 83].

Серед прийомів мнемотехніки виокремлюють: техніка «Лосі», метод «ключових слів», техніка асоціативних зв'язків, складання речень чи історій, рифмівки для запам'ятовування, акроніми, мелодизація(ритмізація), візуалізація [15, с. 44]. Розглянемо деякі з них.

Техніка «Лосі». Нові слова «закріплюються» за добре відомими об'єктами, наприклад за предметами меблів в квартирі. Слова, які необхідно

вивчити подумки чи на картках, словом чи картинкою розміщуються на нерухомих предметах в квартирі і таким чином запам'ятовуються.

Метод «ключових слів». Іноземне слово запам'ятовується в парі зі словом рідної мови, яке звучить схоже і обидва слова запам'ятовуються в якому-небудь образі. Наприклад, *your little sister cannot learn some words; help her to learn them using the technique of "Key words"*.

Техніка асоціативних зв'язків. Ця техніка пов'язана з властивістю нашої пам'яті швидше і міцніше запам'ятовувати те, що знаходиться в природному та логічному взаємозв'язку. Асоціативні зв'язки можуть бути різних типів. Наприклад, *you are reading news about last Olympic games, in which a sportsman takes part in all kinds of sport. Draw a logical chain of kinds of sport he takes part in and learn them in this way.*

Складання речень чи історій. Наприклад, *imagine that you are journalists. You are to find out the meanings of these words with the help of dictionary and write a short story using all these words.*

Мелодизація, ритмізація – приспівування мовленнєвого кліше на просту, відому мелодію. Наприклад, *think of any simple melody connected with our topic. Try to learn the following phrases singing it.*

Візуалізація значень слів чи змісту правил, наприклад, фонетичного: виділенні дифтонгів. Наприклад, *look through the unknown words for the first time. Make sure you know all the words. Look through them for the second time and mark long vowels in each word.*

Ці стратегії запам'ятовування можуть використовуватися як для вивчення мовного матеріалу, наприклад, для запам'ятовування нових лексичних одиниць, граматичних правил, так і для формування мовленнєвих компетентностей. Вони включають стратегії створення ментальних зв'язків: класифікацію, групування, об'єднання, застосування різних способів візуалізації, створення семантичних карт, схем, використання ключових слів, відтворення слів про себе [18, с.11].

Використання навчальних стратегій при роботі зі студентами показало, що студенти активніше включаються в навчальний процес, можуть самостійно оцінювати рівень сформованості своїх умінь та навичок та можуть планувати подальший процес навчання іноземної мови, що на даному етапі є важливим. Крім того, навчальні стратегії сприяли удосконаленню комунікативної компетентності студентів. Вміння, отримані студентами в результаті навчання даним навчальним стратегіям, можуть бути використані в організаційній діяльності з інших навчальних дисциплін. Це дає можливість застосування умінь автономної навчальної діяльності в організації роботи з інших предметів, тобто розвиває міждисциплінарні зв'язку курсу іноземної мови.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі було здійснено аналіз та практичне використання навчальних стратегій в процесі вивчення іноземної мови.

Нами було визначено, що навчальна стратегія – це організована, цілеспрямована і регульована послідовність визначених дій, які виконують студенти під час навчальної діяльності, для того щоб навчання стало легшим, більш швидким та ефективним. Комунікативні стратегії – це усвідомлена лінія комунікативної поведінки у конкретній ситуації спілкування, яка використовується для забезпечення спілкування з іншими людьми та подолання труднощів, викликаних недостатністю мовного і соціального досвіду спілкування іноземною мовою.

Аналіз теоретичних джерел показав, що автономія – це здатність діяти і мислити відповідно до критеріїв, властивим різним областям людської діяльності. Ця здатність може бути також застосовна у всіх видах навчання людини, в тому числі і в тих, що відносяться до утворення, і які виникають протягом усього життя.

У рамках автономного вивчення іноземної мови існує три основні методи, що підвищують активність і самостійність студентів. Це такі методи, як: метод проблемного викладу, який трактується як формулювання викладачем на занятті пізнавального завдання безпосередньо перед викладом матеріалу для того, щоб розкрити систему доказів, порівняти різні точки зору і підходи, показуючи спосіб вирішення поставленого завдання; частково-пошуковий (евристичний) метод, який полягає в організації активного пошуку рішення висунутих викладачем (або самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом викладача, або на основі евристичних програм і вказівок; дослідницький метод, який передбачає, що студенти після постановки ряду проблем і завдань, короткого усного або письмового інструктажу самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження і вимірювання, виконують інші дії пошукового характеру.

Нами були проаналізовані засоби розвитку навчальної автономії які сприяють вивченню іноземної мови, такі як: мовний портфель, метод проектів, прийоми мнемотехніки.

Тож, аналіз сучасних публікацій показує, що в теорії освіти активізується осмислення навчальних стратегій. Поява широкого спектру стратегічних проектів вказує на наявність в суспільстві і в системі освіти соціального замовлення на розробку важливих довгострокових цілей освіти. Сучасні публікації підтверджують наявність методологічного розвитку особистісно-орієнтованого підходу в освіті в умовах інформаційного науково-технічного товариства і зародження на його основі нових концептуальних підходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арванітопуло Е. Г. Навчальні проекти з іноземної мови для учнів старшої школи / Е. Г. Арванітопуло // Іноземні мови. – 2007. - № 2. – С. 11-15.
2. Беженар І.В. Методика навчання майбутніх філологів англійського писемного мовлення з використанням мовного портфеля: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання : германські мови» / І. В.Беженар. – Київ, 2012. – 22 с.
3. Білоніжко Н. Є. Стратегії старшокласника як суб'єкта навчальної діяльності / Н.Є. Білоніжко // Іноземні мови. – 2011. – № 4. – С. 13-17.
4. Борщовецька В. Д. Використання навчальних стратегій для оволодіння іншомовною лексикою / В. Д. Борщовецька, Ю. О. Семенчук // Іноземні мови. – 2009. – №2. – С.1-23.
5. Гальскова Н. Д. Метод мовного портфоліо в контексті проектної технології / Н.Д. Гальскова // Англійська мова та література. – 2010. – №25. – С. 15-19.
6. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англійською комунікативною компетенцією: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія і методика навчання: германські мови» / І. П.Задорожна. – Київ, 2012. – 44 с.
7. Караєва Т. В. Забезпечення навчальної автономії студентів у немовних ВНЗ / Т. В. Караєва // Іноземні мови. – 2011. – №3. – С. 28-31.
8. Карп'юк О. Портфоліо для всіх і кожного / О.Карп'юк // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2008. – №5-6. – С. 18-27.
9. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С.Ю. Ніколаєва, О.Б. Бігич, Н.О. Бражник та ін.; кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – [2-е вид.]. – Київ: Ленвіт, 2002. – 328 с.

10. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних та лінгвістичних університетів / О.Б.Бігич, Н.Ф. Бориско, Г.Е. Борецька та ін.; за загальн. ред.С.Ю.Ніколаєвою. – Київ: Ленвіт, 2013. – 590 с.

11. Олійник Т.О. Особливості формування навчально-стратегічної компетентності / Т.О. Олійник // Іноземні мови. – 2013. – №4. – С. 9-20.

12. Ягельська Н.В. Методика організації самостійної роботи студентів з англійської мови з використанням професійного мовного портфеля: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови» / Н.В. Ягельська. – Київ, 2005. – 23 с.

13. Benson P. Autonomy in language learning. [Electronic resource] /P. Benson – Access mode: http://www.asahi-net.or.jp/~gj7h-andr/asia2006/autonomous_learning.pdf

14. Cohen L. Teaching Vocabulary to English Teacher Trainees / L. Cohen // Forum. – Vol.35. – 1996. – №1. – P. 36.

15. Easton R. Collection of case studies on examples of good practice in teacher education with a focus on organizational aspects and integrated concepts of language education / R. Easton. – European Center for Modern Languages, 2001. – 85 p.

16. Gardner D. Fostering autonomy in language learning / D. Gardner. – Zirve University, 2011. – 279 p.

17. Grotjahn R. Strategiewissen und Strategiegebrauch. Das Informationsverarbeitungsparadigma als Metatheorie der L2- Strategieforschung // Strategien und Techniken beim Erwerb fremder Sprachen / U. Rampillon, G. Zimmermann – Ismaning: Max Hueber Verlag, 1997. – S. 33-76.

18. Harmer J. How to Teach English / J. Harmer. – Longman, 2007. – 288 p.

19. Holden W. R. Warm-ups, Work-outs and Wind-downs: Vocabulary Practice / W.R. Holden // Forum. – Vol.34. – 1996. - №3-4. – P. 77-79.

20. Hornby A.S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / A.S. Hornby. – Oxford University Press, 2005. – 1905 p.

21. O'Malley J.M., Chamot A.U. Learning Strategies in Second Language Acquisition. /J. M. O'Malley, A. U. Chamot – Cambridge: Cambridge University Press, 1990.

22. Oxford R. L. Language learning styles and strategies: an overview / R. L. Oxford. – Gala, 2005. – 25 p.

23. Oxford R. L. Language Learning Strategies. What Every Teacher Should Know. / R. L. Oxford. – Boston, Massachusetts: Heinle&Heinle, 1990.

24. Wenden A. Conceptual Background and Utility // Learner Strategies in Language Learning. A book of readings / ed. by A.L. Wenden and J. Rubin. New Jersey: Prentice Hall International, 1987.– P. 3-13.

25. Zimmermann G. Anmerkungen zum Strategiekonzept // Strategien und Techniken beim Erwerb fremder Sprachen /U. Rampillon, G. Zimmermann – Ismaning: Max Hueber Verlag, 1997. S. 95-113.

ДОДАТКИ

Додаток А (План-конспект для студентів)

Lesson. Fast Food Addicts.

Тип заняття. Урок засвоєння набутих знань.

Цілі

Практичні – головна: удосконалювати уміння аудіювання, усного мовлення, складання проекту, використовуючи лексичні одиниці з теми;

Виховна: виховувати культуру спілкування та колективну співпрацю.

Розвиваюча: удосконалювати навички самостійності і творчого мислення, вміння бачити проблему, ставити питання, висувати гіпотези і знаходити рішення.

Освітня: розширити знання студентів про продукти, що приносять шкоду організму, про організацію здорового харчування.

Обладнання: відеоматеріал, картки, ілюстративний матеріал, роздатковий матеріал

Етап. Мета. Прийом	Зміст роботи
<p><u>Початок уроку</u> Етап 1. Організаційний момент Мета. Залучити студентів до роботи Прийом. Привітання та бесіда з групою.</p> <p>Етап 2. Введення в іншомовну атмосферу. Прийом. Відповідь на запитання.</p>	<p>T. Good Morning, students! I hope you are fine today and you will be active and creative at the lesson. So it is high time to start.</p> <p>T. Describe the food in the photo. Which items contain a lot of:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 fat? 2 sugar? 3 vitamins? 4 carbohydrate? 5 protein?

<p><u>Основна частина уроку</u></p> <p>Етап 3. Оголошення теми та мети заняття. Мета. Створити у студентів установки на сприймання матеріалу.</p> <p>Етап 4. Аудіювання. Приєм. Перегляд відеоматеріалу та відповідь на запитання.</p> <p>Етап 5. Читання. Приєм 1. Читання тексту та відповідь на запитання.</p>	<p>6 salt?</p> <div data-bbox="705 230 1410 521" data-label="Image"> </div> <p>T.</p> <p>Today we will discuss the problem of eating too much fast food and health problems. There has been an exponential rise in the number of obese individuals especially in developed nations like United States and United Kingdom. Now obesity has become a public health problem in most nations.</p> <p>T. Now we will watch a short video. Be ready to work out the main idea of this video.</p> <p>Fast Food Is 11% of American Diet</p> <p>https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=A04Mf-GT9i0&feature=emb_logo</p> <p>T. Read the text, ignoring the gaps. Explain in your own words why some teenagers in the USA sued McDonald's.</p>
--	--

OBESITY – WHO IS TO BLAME?

In 2002, several obese teenagers in the USA sued McDonald's, claiming that the company was responsible for making them fat. ¹ They claimed that the company had not warned them about the health problems that can result from eating too much salty, high-fat food and drinking too many sugary drinks: diabetes, high blood pressure and obesity. The mother of one of the children, who at the age of 15 weighed more than 180 kilograms, said in her statement; 'I always believed McDonald's was healthy for my son.'

² McDonald's rejected the claim that they were responsible for these teenagers' health problems. ² 'The understanding of what hamburgers and French fries do has been with us for a long, long time,' he added. The judge agreed, and dismissed the case, saying: 'it is not the place of the law to protect people against their own excesses.' In other words, if people choose to eat a lot of unhealthy food, they can't blame the company that sold it to them.

³ In 2005, the US House of Representatives passed a bill which became known as the 'Cheeseburger Bill'. It made it much harder for obese people to take legal action against the food industry. ⁴ There is some scientific evidence to suggest that fast food is addictive, and harmful too. So is selling fast food the same, in a way, as drug-dealing?

Прийом 2. Виконання завдань по тексту.

T. Match the sentences (a -e) with the gaps(1-4) in the text. There is one sentence that you do not need.

a People don't go to sleep thin and wake up obese, said McDonald's lawyer Brad Lerman.

b However the bill has not ended the arguments about responsibility.

c They argued that McDonald's deliberately misled them into thinking that their cheeseburgers and other products were healthy and nutritious food.

d These new burgers were larger and higher in fat, than the standard burgers.

e Other similar lawsuits against fast food companies in the USA have also failed.

T. Do you think fast food companies are partly to blame for obesity? Justify your answer.

<p>Етап 6. Власні висловлювання студентів. Приєм. Робота в парах.</p>	<p>T. Work in pairs. Ask and answer the questions. Make a note of your partner's answers. 1 Do you ever eat junk food? What type? How often? 2 In your opinion do you have a healthy diet? 3 How many hours a day do you spend watching TV? 4 How often do you exercise? What exercise do you do? 5 What could you do to make your lifestyle healthier?</p>
<p>Етап 7. Розігрування рольової ситуації. Приєм Робота в групах.</p>	<p>T. Now you should roleplay the situation in the court. One group should blame McDonald because of the health problems. And another group should protect McDonald industry. You can use the information from the text and video.</p>
<p><u>Заключна частина уроку</u> Етап 8. Домашнє завдання</p>	<p>T. At home you should find statistics about health problems from eating fast food.</p>
<p>Етап 9. Підсумки роботи, оцінювання студентів</p>	<p>T. Today you've learnt a lot of information about fast food addicts. You worked hard and were very active. See you next time. Goodbye.</p>